

**Естетичний тезаурус текстів Пантелеймона Куліша**

*У статті робиться спроба реконструкції естетичного понятійно-категоріального простору П. Куліша. Визначаються основні характеристики його естетичного дискурсу. Доводиться факт глибокого естетичного осмислення письменником художніх явищ і процесів.*

*Ключові слова: тезаурус, естетичне, естетична категорія, естетичне поняття.*

Історія розвитку філософсько-естетичної думки тісно пов'язана із динамікою понятійно-категоріального апарату. Його розширення відбувається і на даному етапі внаслідок модифікації естетичної та художньої практик, а також дотичної до них наукової та соціальної сфери. З точки зору сучасних систематизацій основні структурні елементи загальноновизнаної системи естетичних категорій розподіляються за напрямками естетичної теорії, які стосуються різних сфер та аспектів чуттєво-естетичної і художньої практик: метакатегорії, категорії естетичної діяльності, естетичної свідомості, гносеології мистецтва, психології мистецтва, соціології мистецтва, онтології та морфології мистецтва, герменевтичного, семіотичного та структурного аналізу мистецтва, історичної типології мистецтва, теорії естетичного виховання [3]. Базуючись на провідних принципах зазначеної класифікації естетичного тезаурусу, піддамо реконструкції основні складові понятійно-категоріального апарату П. Куліша що актуалізується необхідністю вирішення проблеми вивчення процесу розвитку української естетичної думки у ХІХ ст.

Передовсім зазначимо, що П. Куліш безпосередньо не мав на меті створити теоретично систематизований понятійно-категоріальний простір, але його звернення до культурних та художніх проблем вимагало виходу на категоріальні моделі естетичного освоєння світу, внаслідок чого у спадщині мислителя є роздуми, ідеї, зауваги дотичні до цієї проблематики.

Ю. Борев чітко виокремлює в естетиці лише одну метакатегорію, найбільш широку і фундаментальну – “естетичне”, яка відбиває те загальне, що притаманне прекрасному, потворному, піднесеному, низькому, трагічному, комічному, драматичному та іншим естетичним властивостям життя та мистецтва. Знаходимо у нього також наголос і на особливому місці корінної категорії “прекрасне”, яка домінує серед інших категорій естетики [2]. Але сучасні наукові версії щодо структурування категоріального апарату, зокрема розроблені „київською школою” (Д. Кучерюк, Л. Левчук, О. Оніщенко, В. Панченко та інші [3]), розширюють концептуальну сферу естетики і відносять до неї ширший ряд фундаментальних категорій: естетичне, гармонія, міра, прекрасне, потворне, піднесене, низьке, героїчне, трагічне, комічне, іронія .

При спробі категоріального аналізу текстів П. Куліша виявлено, що наявним є безпосереднє використання українським письменником таких основних понять естетики, як: естетичне, гармонія, міра, прекрасне, піднесене, героїчне, трагічне, комічне. До категорії “естетичне” П. Куліш звертається досить часто, в його теоретичному дискурсі вона займає одне із головних місць. Хоча прямого трактування сутності естетичного не простежується, але звернення до цієї метакатегорії стає основою художнього світогляду митця і особливо плідно виявляється у Кулішевих критичних студіях [4; 5; 6]. Так, наприклад, естетичне, за Кулішем, постає головною характеристикою етнокультури, виступає наскрізною домінантою у мовних пошуках українського мислителя, є важливим фактором сприйняття мистецтва.

Прояв естетичного для письменника має Божественний сенс, так само, як і прояв прекрасного і краси, які у П. Куліша семантично тотожні і взаємозамінні. Зазначимо принагідно, що поняття “естетичне” і “прекрасне” у П. Куліша мають чітко виражене етнонаціональне забарвлення. За переконаннями письменника, культурно-історична природа естетичного часто-густо виявляється саме в народному дусі. Такий наголос на етнічно-

ментальних характеристиках даної категорії змушує П. Куліша звернути увагу на осягнення художньо-образних особливостей втілення та сприйняття естетичного в мистецтві та літературі інших народів, що позначилося на перекладацькій діяльності письменника. Про це свідчить також факт написання П. Кулішем двох варіантів одного твору українською та російською мовами (роман “Чорна рада”). Прецедент цей був пов’язаний, як згадував сам автор, із мовними складностями передачі естетичного дискурсу в літературі безпосередньо через переклад.

Відтак, чуттєво-естетичне, за думкою П. Куліша, у своїх художніх проявах має щільний зв’язок із мовою та ментальністю. Очевидними стають головні характеристики естетичного дискурсу: мовна і етноментальна. Отже, з одного боку, бачимо переконаність П. Куліша у Божественній природі суті естетичного, що наділяє його загальнолюдським змістом, а з іншого, у виявленні в естетичному духовно-чуттєвих етнонаціональних особливостей.

Аналізуючи тексти українського письменника, знаходимо ще одну субстанціональну характеристику естетичного, пов’язану із філософською категорією свободи. На його думку, Божественна природа естетичного, виявляючись через народну творчість, стає справжнім скарбом і надбанням людини тоді, коли остання відчуває себе “господарем на своїй землі” [5, с.434]. Це пояснює характерне для Кулішевої творчої спадщині оспівування славного минулого, яке було постійним джерелом літературного дискурсу письменника. Оскільки народна творчість завжди закорінена в ідеалі свободи у минулому, вона стає постійним носієм естетичної свідомості народу.

Такі романтичні тенденції розуміння естетичного змушують П. Куліша з особливою увагою ставитися до вивчення народної естетики. Для характеристики останньої у творчій спадщині письменника з’являються категорії гармонія і міра. На його думку, вони є рисами, виробленими народним генієм упродовж тривалого часу і важливою ознакою народної творчості. Неодноразово письменник наголошує на тому, що саме “гармонійний склад народного слова” став чи повинен стати взірцем

українським поетам [5, с.435]. Більш за те, оскільки основоположним у художній творчості П. Куліш вважав естетичний принцип, то мистецький дискурс, вироблений ним, базується саме на категоріях “гармонія” і “міра”, що складають основу естетичного.

Що ж до категорії прекрасного як ідеалу чуттєвої досконалості та духовної свободи людини, то природно, що в естетичних рефлексіях П. Куліша вона займає провідне місце. Однак зазначимо, що неможливо знайти в його текстах теоретичного обґрунтування зазначеної категорії, що знов вимагає герменевтичного підходу. Як відзначалося вище, прекрасне, за думкою П. Куліша, має Божественну природу. Мислитель зосереджує свою увагу на проявах прекрасного у різних сферах, але відповідно до його письменницької діяльності, саме сфера літературної творчості і фольклору привертає найбільшу увагу. Подаючи аналітичний матеріал стосовно розвитку української словесності, письменник наголошує на історичності поняття краси; він відшукує чинники, що стають її основою в літературі і знаходить їх у народній творчості, яка за своєю природою завжди трансісторична. П. Куліш намагається простежити розвиток “почуття краси”, притаманного народові, і свідомо пов’язує його із розвитком духу: саме “творящий дух народу” (вислів П. Куліша) стає носієм краси.

Зацікавленість проблемою “збереження краси”, її “гармонійного складу” в українській художній культурі обумовлена прагненнями П. Куліша вивести її на найвищий світовий рівень. Це стає реально можливим, оскільки почуття краси, за його думкою, має загальнолюдську цінність. Відтак, при досягненні естетичного рівня ідеалу прекрасного, художня культура будь-якого етносу стає ціннісним світовим надбанням.

Серед інших фундаментальних категорій особливої уваги у П. Куліша набуває також категорія комічного, яка у нього частіше представлена через поняття “сміхове”, “сміховинне”. Мислитель робить спробу інтерпретації категорії знову ж таки крізь призму народного духу та його естетичного втілення у народній творчості. Розкриваючи сутність “посміхових” (назва

П. Куліша) казок, письменник вбачає джерело комічного у виявленні невідповідності волі і розуму [5, с.438]. До такого висновку П. Куліша приводить ретельне вивчення фольклору. На його думку, українська народна сміхова культура мала багато спільного із західноєвропейською за своєю тематикою, але, у “народу русько-українського” казки мають вагому відмінність – в них превалує феномен комічного. Зважаючи на те, що комічне виступає як продукт розвиненої чуттєвої культури і пов’язане, як і прекрасне, з духовною свободою людини, цей факт стає досить красномовним щодо українського народного духу. П. Куліш зауважує, що “сміховинне”, як і поетичне, закорінене у генії народному. У творчій спадщині письменника можемо знайти акцентування на різних типах сміху як похідної того чи іншого літературного твору: сміх грубий, низький, безумний, руйнівний; сміх легкий, творчий; сміх сумний, що виходить із глибини людської душі. В останньому комічне поєднується із трагічним [5, с.444, с.448].

Як видно із вищенаведеного, тлумачення метакатегорій у П. Куліша завжди тісно пов’язане із категоріями естетичної та художньої діяльності, які у мислителя виражені в поняттях “мистецтво”, “творчість”, “фольклор”, “етнографія”. Такі пріоритети визначаються також романтичним світоглядним стрижнем творчості письменника. Щодо поняття “мистецтво”, то вочевидь, що П. Куліш не мав на меті теоретичного окреслення його загальної сутності. Оскільки його аналітичний погляд був перш за все спрямований на літературу, як вид мистецтва, то письменник більше розробляє питання, пов’язані із процесом літературної художньої творчості. Відтак найбільш вживаним у нього є поняття “творчість”, що дає можливість зробити сходження від поезики до естетики. Звернення до народного мистецтва та фольклору представлено у нарисі П. Куліша “Погляд на усню словесність українську” [5], в якому простежується характеристика художньої діяльності українського народу. Нерідко письменник оперує і поняттям “етнографія”, яке часто вживається у словосполученні “жива

етнографія”, що говорить про наділення неї Кулішем безпосереднім творчим потенціалом, духовно-художнім змістом.

Щодо категорій естетичної свідомості – почуття, оцінки, ідеалу, смаку – то вони розглядаються П. Кулішем у зв’язку із етнокультурними цінностями, знову ж таки, пов’язаними з його увагою до народної естетики, а також у зв’язку із накресленням перспектив подальшого розвитку української національної культури.

Категорія естетичного смаку є більш вживаною у текстах мислителя і письменника. Дискурс смаку виступає у Куліша в якостях: по-перше, характеристики розвиненості народного духу; по-друге, духовної етнічної ознаки; по-третє, спроможності оцінки художнього твору. Остання, як бачимо, теоретично співпадає із традиційним визначенням сутності естетичного смаку. Крім того, у дискурсі П. Куліша поняття “смак” має і природньо-життєдайний потенціал, він несе в собі якісні естетичні ознаки, найвища з яких – це чистота. П. Куліш часто використовує словосполучення “чистий смак”, особливо для себе головним завданням він бачить “очищення смаку рідної мови” [4; 6]. Така точка зору наочно простежується у мовно-естетичних пошуках письменника. Особливого сенсу набуває поняття “народний смак”, яке домінує у Кулішевій літературній критиці.

Важливою складовою естетичного дискурсу П. Куліша стає поняття “оцінка”. Доказом цього можуть бути критичні статті письменника, які базуються саме на оцінці літературної творчості інших письменників в контексті естетичного сприймання. Оцінювання в розумінні П. Куліша – це дуже важливий момент у процесі творення нової української літератури, як складової культури суспільства і людини. Інколи здається, що менторство Куліша як критика виводить мистецтво із сфери творчої свободи. Але він ніколи не заперечував високу цінність свободи творчості. Необхідність же її оцінки, на його думку, навпаки, збагачує естетичні можливості митця, служить ідеї “збереження краси”, розбудові етнокультури.

Провідне місце в естетичних позиціях П. Куліша займає почуттєва компонента, що є природним у зв'язку із особливостями української культурної ментальності. Звернення до природи і функцій естетичного почуття в опосередкованій формі простежується практично в усій духовній спадщині мислителя. Зважаючи на кордоцентричну світоглядну основу естетичних поглядів П. Куліша, було б дивним ігнорування ним феномена почуттів у світовідношенні та мистецтві. Адже головним базисом естетичних рецепцій сприймача і митця виступають почуття. Аналіз останніх стає підґрунтям міркувань письменника щодо проблем художньої творчості і висловлюються у критичних статтях.

Роздуми щодо природи народної творчості викликають увагу до категорій гносеології мистецтва. Теоретико-естетичні поняття “поетика”, “художній образ”, мімезис, художня форма, художня правда тощо також часто вживані в літературній критиці П. Куліша. Зазначені поняття стають методологічною основою й категоріальними засобами аналітичних роздумів письменника у нарисах про усну та писану красну словесність. Звертаючись до Кулішевих текстів, відзначаємо, що досить поширеним в них є поняття “поезія”. Зважаючи на очевидну дефінітивну нетотожність поезії і поетики, виникає питання, а в якому сенсі П. Куліш використовує поняття “поезія”? Згадаємо, що “поезис” у перекладі з давньогрецької мови означає “роблю”, “творю”, а вперше у самостійний рід літератури її виділяє Арістотель [1]. У сучасній науці існує декілька тлумачень поезії: у широкому значенні як художня література, писемність чи у вузькому як частина художньої літератури, як літературний твір метричної форми чи мистецтво створення римованих текстів.

Що ж до поняття “поетика”, яке в перекладі з грецької означає творче мистецтво чи майстерність творення, то його також вперше знаходимо у текстах Арістотеля. Протягом часу термін зазнавав внутрішньої змістової переакцентуації у зв'язку з еволюцією художньої літератури. Ю. Боров [2] зазначає, що і досі не існує чіткого теоретичного визначення поетики.

Подаючи своє подвійне тлумачення цього поняття – як сукупність засобів створення художньої реальності, існуючої у художньому просторі і часі, яка несе певну концепцію світу і особистості; чи то як наукової дисципліни, близької до літературознавства та риторики, що вивчає засоби створення художньої реальності та її структуру, – науковець звертає увагу на те, що в історії розвитку естетичної думки існувало чимало спроб дати обґрунтування сутності поезики.

Дійсно, історія розвитку зазначеного поняття була досить динамічною. Воно змінювалося від вчення про художню літературу взагалі за часів античності до його поступового перетворення на самостійну науку з чітко окресленими межами та завданнями, починаючи з доби Відродження та Нового часу (“Поетика” Скалігера, “Мистецтво поетичне” Н. Буало та ін.). Саме у XIX ст., завдяки Г.-В.-Ф. Гегелю, поезика збагачується філософськими категоріями, значний внесок у її розвиток зробили романтики особливо брати Ф. та А. Шлегелі. До розробки цього напрямку естетичних досліджень доклали зусиль мовознавці О. Потебня та О. Веселовський, представники формальної естетики Р. Якобсон, В. Жирмунський, Б. Томашевський. Згодом поезика потрапляє у сферу особливої уваги структуралістів. У сучасному літературознавчому словнику поезика трактується як частина літературознавства, яка вивчає її конкретні сегменти (композицію, поетичне мовлення, версифікацію і т. п.), чи як спосіб розкриття цілісної системи творчих засобів письменника, стильових тенденцій або літературних напрямів, зокрема історичних закономірностей їхнього розвитку [7].

У нашому ж випадку для дослідження естетичних позицій у культуротворчості П. Куліша береться філософсько-естетичне трактування поезики. У цьому сенсі аналіз Кулішевого тезаурусу і герменевтичне тлумачення понять доводить, що у більшості його критичних текстів поняття “поезія” має такий само семантичний зміст, що і “поетика”, тобто виступає в якості важливої характеристики художнього мислення, особливостей



естетичного дискурсу мистецтва. Аналізуючи творчість Тараса Шевченка, П. Куліш зазначає, що його геній живиться “поезією сільської мови”, “поезією народної пісні”. Головним, з точки зору Куліша, для митця є не тільки осягнення народної поетики, а й спроможність її засвоєння та передачі.

Це відбувається також за допомогою художньої форми та художнього змісту, які виводять П. Куліша на проблеми типізації та індивідуалізації. Звернення до естетичних понять змісту і форми допомагають українському мислителю розкрити особливості народної творчості, що простежується в його спробах класифікації усної словесності українського народу. У цьому зв'язку знаходимо згадки про наявність у ній архетипів (так званого “кореня саморідного”), які стають базисом для подальшого розвитку української літератури. Архетипне мислення П. Куліш пов'язує із “щоденщиною”, яка породжує типові образи. Але ні в якому разі це не переходить у художні виміри буденності, а має певну типологічну історичність.

Зокрема, звернення до типізації стає у нагоді мислителю, коли він порівнює творчість Тараса Шевченка та Марка Вовчка. П. Куліш показує геній Кобзаря на прикладі естетичної спроможності до особливої типізації образів. У Т. Шевченка цей процес завершується народженням “надобразу”, який вже не існує в реальності, але поєднує в собі всі першообрази і тому стає по типовій сутності своїй автентично реальним (наприклад, Шевченкова Катерина). Марко Вовчок, навпаки, проявила свій творчий геній через особистісну репрезентацію першообразів-прототипів людських характерів, тобто через індивідуалізацію.

Розвивається проблематика типізації і в аналізі української народної творчості, а саме казок. П. Куліш розподіляє їх на три типи (“Мають собі українські казки три типища”): 1) “казки з прасвіту – про зміюк та людоїдів”; 2) “казки розважливі”, основною темою яких виступає незнищенна правда; 3) “казки посьміхові”, які мають дуже широку тематику, але головною їх

спільною характеристикою є представлення протиріччя, що існує між реальністю та волею і розумом [5, с. 432-433].

У критичних статтях знаходимо рефлексії Куліша і щодо миметичної природи творчості, в яких спочатку ставиться, а згодом вирішується питання особливостей художнього відображення. Головне, на що звертає увагу письменник з цього приводу, – яким чином митець повинен зображати життя народу, чи це повинно бути пряме відображення чи опосередковане, і доходить висновку, що справжній художник створює свій власний образ. Останній не може бути результатом звичайного копіювання, а повинен стати відображенням глибинної естетичної сутності, яка передбачає безпосередню участь творчого генія митця.

На увагу заслуговують також категорії психології мистецтва – художня творчість, художнє сприйняття, катарсис, художня здібність, талант, геній, натхнення, свідоме, підсвідоме у мистецькому процесі, представлені у літературно-критичних текстах П. Куліша. Ця естетична галузь є найбільш розробленою у спадщині мислителя. Його увага до психології мистецтва частково пояснюється етнокультурним підґрунтям формування Кулішевого естетичного світогляду. А саме тим, що ранній етап його творчості був тісно пов'язаним із етнографічною діяльністю, відтак, самий процес дослідження народного мистецтва виводив на зазначенні вище естетично-психологічні поняття. Відзначимо, зокрема, що не використовуючи безпосередньо термін “катарсис” (у П. Куліша – дослівно: “очищення”), він часто звертається до його суті при описах процесів сприйняття мистецтва.

Домінуючою тематикою Кулішевої теоретичної і творчої спадщини нерідко стають роздуми про талант і геніальність. Особливого статусу набуває тісно пов'язане із ними поняття “натхнення”. Свідоме і підсвідоме часто-густо виступає у Куліша в якості співвіднесення “розуму і серця”, “розуму і душі”.

Наступна тезаурусна група понять стосується соціології мистецтва. Це визначається соціальністю Кулішевої естетики, намаганням виробити основи

культурної політики у галузі духовно-естетичного розвитку українського народу. Художник, художня критика, соціальні функції мистецтва, народність, національне та загальнолюдське в мистецтві стають провідними поняттями його естетичних міркувань. Соціальне буття мистецтва письменником осмислюється через звернення до літератури, її суспільних функцій.

Важливим напрямком естетико-теоретичної діяльності мислителя в цьому сенсі є літературна критика. Підкреслимо, що саме з нею був, насамперед, пов'язаний розвиток естетичної думки в Україні та Росії другої половини XIX століття. Головним об'єктом естетичної та літературної критики стає художній твір, соціальна актуальність літературній творчості. З цього приводу простежується підвищений інтерес українського письменника до народної творчості та громадянської ролі поета. Останній виступає акумулятором та носієм світоглядно-естетичних ідей соціуму, а також, здійснює зворотній зв'язок. Мистецький твір, на думку П. Куліша, має велику естетичну і соціокультурну силу, яка залежить від ступеня геніальності його творця.

Соціальна ефективність мистецтва виявляється в його етнонаціональному спрямуванні. Мистецтву властива якість естетичного вираження не лише художнього генія, а й художніх прагнень народу, тому П. Кулішу притаманне благоговійне ставлення до мистецтва, як носія “народного духу” в суспільній свідомості, що є “ядром етнокультури”

Розуміння соціального статусу мистецтва тісно пов'язане із культурницькою діяльністю П. Куліша, яка, знову ж таки, була звернена до естетичної свідомості народу до етнокulturотворення. В цьому полі роздумів П. Куліш виходить на проблему функцій мистецтва. Основною з них визнається естетична; крім того, згадується катарсична (“що очищує душу людини та підносить її до небес”), компенсаторна (“відриває від земних мук”) та релаксаційна (“людина відпочиває душею”). Особливе місце у

Кулішевому естетичному дискурсі займають комунікативна, мнемоністична, культуротворча та виховна функції мистецтва.

Зокрема, у комунікативній функції будь-який твір, за П. Кулішем, – це прояв естетичної спадковості поколінь, це постійний діалог між минулим, теперішнім і майбутнім, діалог між народом та поетом. Творчий процес – це свого роду пригадування, відчування та сприйняття живого духу народу. Крім того, письменником однозначно визнавалася культуротворча функція національного мистецтва. П. Куліш всією своєю творчою діяльністю також прагне довести соціальність мистецтва. Він по-просвітницькі заперечує його естетську відірваність від соціуму, хоча принагідно згадати і його романтичні думки щодо відстороненості та самотності справжнього поета як Божого провісника, якого не завжди розуміє світ і громада.

З приводу соціально-функціональної групи категорій понятійного тезаурусу, слід підкреслити Кулішеву дискурсивну позицію щодо терміну “народність”, який ним розроблявся протягом всієї науково-творчої діяльності у зв’язку із романтичними тенденціями його естетичного світогляду. Показовим є звернення П. Куліша до проблем взаємозв’язку національного та загальнолюдського в мистецтві у його прагненнях визначити місце української літератури у світовому культурному просторі.

Випереджаючи час, П. Куліш апелює до понять “текст”, “художній час і простір”, “ритм”, які є передчуттям майбутнього семіотичного та структурного аналізу мистецтва. З точки зору хронотопів творчості письменника, вся його філософсько-естетична спадщина відчутно існує у часі і просторі соціального життя української художньої творчості. В поезиці П. Куліша художній час закарбовує найсуттєвіші моменти життя народного духу, тому будь-який митець не може творити поза часом. Його творчість стає ланкою, що поєднує епохи, в цьому її головне призначення. А художній простір стає мистецькою територією життя духу, його топографічним втіленням, образно-естетичним ландшафтом.

Поглиблюючи літературно-критичний аналіз, П. Куліш також виходить на естетичні поняття “художній процес”, “традиція”, “спадкоємність”, “новаторство”, які представляють категорії історичної типології мистецтва. Кулішеві співставлення літературної та усної народної творчості дають можливість зробити висновок про існуючий зв’язок між традицією і новаторством через художньо-образну спадкоємність, яку він вважає головним принципом історико-мистецького процесу. Проте, феномену спадкоємності в мистецтві мислитель відводить і специфічну естетичну роль, оскільки нерозривність та плинність історичного життя творчого духу виконує і функцію “збереження краси”.

Як бачимо, понятійно-категоріальний тезаурус естетичного дискурсу П. Куліша є досить широким. Не зважаючи на відсутність у його теоретичній спадщині спеціальної наукової роботи з естетики як такої, все ж таки вищевикладене є красномовним фактом прагнення письменника до свідомого естетичного осмислення художніх явищ і процесів, що відбувалися в українській та зарубіжній культурі, на основі національних і загальнолюдських цінностей. Такі позиції та інтонації щодо усвідомлення категорій естетичного аналізу ставлять П. Куліша в один ряд із іншими відомими представниками української, російської та західноєвропейської естетики другої половини XIX століття.

### ***Використані джерела***

1. Аристотель. Об искусстве поэзии / Аристотель; [пер. В.П. Аппельрота; ред., пер. и комент. Ф.А. Петровского]. – М.: Политиздат, 1957. – 183 с.
2. Борев Ю. Эстетика. Теория литературы: Энциклопедический словарь терминов / Ю.Б. Борев. – М.; ООО “Изд-во Астрель”: “Издательство АСТ”, 2003. – 575 с.
3. Эстетика / [Кучерюк Д.Ю., Левчук Л.Т., Оніщенко О.І., Панченко В.І.]; за загал. ред. Л.Т. Левчук. – [2-е вид.]. – К.: Вища школа, 2005. – 431 с.

4. Куліш П. Листи з хутора / П.О. Куліш. – Львів: Накладом Українсько-Руської видавничої спілки з обмеженою порукою у Львові, 1906. – 91 с.
5. Куліш П. Погляд на усню словесність українську / Пантелеймон Куліш. // Куліш П. Твори: В 6-ти т. – Львів: Просвіта, 1910. – Т. 6. – С. 429-435.
6. Куліш П. Хутірська філософія і віддалена од світу поезія / Пантелеймон Куліш // Хроніка 2000. – К.: Довіра, 1992. – № 2. – С. 78-89.
7. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.Г. Теремка. – К.: ВЦ “Академія”, 2006. – 752 с.

#### ***Aethetic thesaurus of Pantheleimon Kulish' texts.***

*The article contains the attempt of the reconstruction of aesthetic concept-category sphere of P.Kulish. The main characteristics of his aesthetic discurs are outlined. The fact of deep aesthetic understanding of art phenomenon and processes is proved.*

*Key words: thesaurus, aesthetic, aesthetic category, aesthetic concept.*

#### ***Эстетический тезаурус текстов Пантелеймона Кулиша***

*В статье представлена попытка реконструкции эстетического понятийно-категорисльного пространства П. Кулиша. Определяются основные характеристики его эстетического дискурса. Доказывается факт глубокого эстетического осмысления писателем художественных явлений и процессов.*

*Ключевые слова: тезаурус, эстетическое, эстетическая категория, эстетическое понятие.*